

Poljska primerjalna književnost – stanje in perspektive

Miloš Zelenka

Katedra za češki jezik in književnost Pedagoške fakultete Južnočeške univerze v Čeških Budějovicah, Češka
zelenka@pf.jcu.cz

Študija se posveča stanju in perspektivam poljske primerjalne književnosti po letu 1989. Čeprav je bila prva katedra za primerjalno literarno vedo v srednji in vzhodni Evropi ustanovljena že leta 1818 na Varšavski univerzi, je po drugi svetovni vojni primerjalna književnost izginila iz učnih načrtov in raziskovalskih refleksij. Položaj se je spremenil v zadnjih dvajsetih letih.

Ključne besede: primerjalna književnost / Poljska / poljska literarna veda

Ko je znana krakovska raziskovalka M. Cieśla-Korytowska na kongresu polonistov v Varšavi maja 1995 predstavila referat *Komparatystyka w Polsce*, njene analize niso bile preveč optimistične. Kritični pogled na takratno stanje domače primerjalne literarne vede je bil v neskladju z razvito tradicijo in je odpiral skeptično vprašanje, kakšno mesto zavzemajo primerjalne študije v sistemu domače literarne vede in ali prispevajo k boljšemu razumevanju zgodovine poljske književnosti. Cieśla-Korytowska je opozorila na A. Mickiewicza kot zavetnika poljskega mišljenja o primerjalni književnosti (in zahvaljujoč njegovim predavanjem na Collège de France tudi metodološkega sooblikovalca teorije evropske kulture) in navedla ustanovitev prve katedre za primerjalno literarno vedo v srednji in vzhodni Evropi leta 1818 na Varšavski univerzi. Ugotovila pa je, da je po drugi svetovni vojni primerjalna književnost v primerjavi npr. s Francijo ali Nemčijo izginila iz poljskih učnih načrtov, institucionalnih prognoz (neobstoj specialnih kateder) in tudi raziskovalskih refleksij. Uporaba primerjalne metode je tako postala bolj individualna dejavnost močne skupine raziskovalcev, ki so se ukvarjali z interdisciplinarnim študijem romantike kot zgodovine idej in kulturnega dialoga (M. Janion, K. Wyka, M. Żmigrodzka itd.), ali pa se je kazala v povezavi s francosko tradicijo kot pozitivistično iskanje motivov, stikov, podobnosti in razlik med poljskimi deli in svetovnim slovstvom.

Toda situacija se je v zadnjem času, zlasti na prelomu 20. in 21. stoletja, radikalno spremenila. Že leta 1993 je bilo ustanovljeno Polskie Towarzystwo Komparatystyczne, pridruženo AILC/ICLA, s ciljem organizirati vzajemno sodelovanje poljskih znanstvenikov in tudi njihove

stike s svetom: čeprav mu ni uspelo izdajati informativnega biltena, je prirejanje znanstvenih konferenc s primerjalno literarnovedno in kulturološko tematiko postalo redni del raziskovalne dejavnosti poljske humanistike in filologije. Poleg že obstoječega oddelka Zaklad Komparatystyki v okviru inštituta Instytut Filologii Polskiej na Jagelonski univerzi v Krakovu (M. Cieśla-Korytowska) so se oblikovala druga specializirana delovna mesta, npr. v Poznanju (B. Bakula), v Szczecinu (M. Skwara) ali v Bydgoszczu (L. Wisniewska) in zlasti v letih 2007–2008 je bila na Varšavski univerzi ustanovljena samostojna katedra za primerjalno književnost (M. Dąbrowski, E. Kasperski, E. Szczęsna itd.). Na pobudo poznanijskega literarnega zgodovinarja in teoretika je leta 2004 začela izhajati specializirana komparativistična revija *Porównania* (Comparisons – sravněnía – porovnaní – Vergleiche), posvečena vprašanju sodobne literarne vede na območju srednje in vzhodne Evrope in zlasti interdisciplinarnemu dialogu najrazličnejših panog družbenih in umetnostnih ved. Bakula je v svoji knjigi *Historia i komparatystyka. Szkice o literaturze i kulturze Europy Środkowo-Wschodniej XX wieku* (2000) predlagal zanimiv koncept »komparatystyki integralnej« kot interdisciplinarno zasnovane primerjalne literarne vede s pragmatičnim podtekstom, usmerjene na modeliranje literarnozgodovinskega procesa, v središču katerega stoji nacionalni diskurz. Po mnenju Bakule (v skladu z E. Kasperskim) se primerjalna književnost kaže kot samostojna znanost na ravni metateorije in metodološke prezentacije in ta status izgubi v trenutku, ko se približa empiriji, tj. besediloslovnim raziskavam ali konkretnim analizam artefakta.

Za razvoj poljskega primerjalnega mišljenja v primerjavi s svetom je na prelomu 20. in 21. stoletja zaslužna zlasti literarna teoretičarka Halina Janaszek-Ivaničková, ki je leta 1997 sestavila reprezentativno antologijo *Antologia zagranicznej komparatystyki literackiej*, s katero dokumentira naravno razcepljenost predmeta in metod primerjalnih študij z gledišča sodobne metodologije, pa tudi kulturnih in političnih sprememb. Janaszek-Ivaničková je v letih 2003–2008 predsedovala Komisiji za zgodovino primerjalnih slovanskih književnosti pri Mednarodnem slavističnem komiteju. V času njenega predsedovanja je komisija v sodelovanju z drugimi tujimi raziskovalci v knjižni obliki izdala dva velika projekta: *Horyzonty współczesnej komparatystyki literackiej w krajach słowiańskich* in *Literatury słowiańskie po roku 1989 w dialogu z Europą i światem*. Prvi projekt je opozoril na dojemanje primerjalne književnosti kot nove univerzalne vede, razumljene v smislu alternativne teorije književnosti: v večini prispevkov je poudarjeno, da moderna slovanska primerjalna književnost teži k premostitvi ustaljenih nacionalnih jezikovnih in disciplinarnih meja in se zato najpogosteje giblje na horizontu razgibanih kultur in odprtih struktur. Toda iskanje nove paradigme se je

po letu 1989 v slovanski srednji in vzhodni Evropi oblikovalo kaotično in brez samouravnavanja, po drugi strani pa je tudi tukaj prevladala zavest relativnosti. Vse paradigme so umrljive in vse doktrine relativne, kljub temu pa lahko primerjalna književnost krizo metod, predmeta in tudi definicijske stabilnosti izkoristi sebi v prid, če bo transkulturna in tudi transkontinentalna, če bo skušala rahločutno razumeti spopadanje in seznanjanje najrazličnejših svetov in kultur. Drugi štiridelni projekt je poskusil zabeležiti nove fenomene v družbeno-literarni situaciji Slovanov po letu 1989, zlasti kako se je oblikovala in iz katerih virov je črpala antropologizacija mišljenja o književnosti v primerjavi s predhodno ideologizacijo, kako so se oblikovali novi estetski modeli. Konkretno je šlo za natančnejšo zamejitev problemov, povezanih s procesom demokratizacije in umetniškega pluralizma, npr. za feministično književnost ali književnost etničnih in medetničnih transgresij, družbenih in seksualnih manjšin, za književnost ekološke in antiglobalistične naracije, ki oznanjajo perspektivo in možnost delovanja drugih svetov. Projekt se je dalje osredotočil na historiozofska vprašanja dekonstrukcije in poststrukturalizma v slovanskih kulturah, na odnos med »visokim« in »nizkim« literarnim ustvarjanjem, na estetska izhodišča trivialnega slovstva, popkulture in antikulture. Samostojna tematska skupina je postal študij t. i. nomadske književnosti v vseh njenih vidikih (migracijska literatura, emigracijska, imigracijska, literatura v eksilu itd.), kjer je fenomen emigracije široko razumljen ne le kot realno dejstvo v življenju Slovanov, ampak kot poetološka in spoznavna vrednota, stabilno vgrajena v žanrski sistem slovanskih književnosti.

Razmah poljske primerjalne književnosti potrjujejo štiri teoretično usmerjene publikacije, ki so izšle v letih 2010–2011, z izrazito metodološkimi ambicijami: povezuje jih poudarek na poznavanju teoretičnih horizontov primerjalnih študij in njihovega kategorialnega aparata, prizadevanje kompleksno diagnosticirati posamezne koncepcije, ki so se razvijale od medliterarnih podobnosti in recepcijske odvisnosti prek interdisciplinarnih raziskav do t. i. transkulturnih in medbesedilnih raziskav ter kulturno-analitične linije današnje primerjalne književnosti.

Prvi naslov predstavlja monografija *Komparatystyka i interpretacja. Nowoczesne badania porównawcze wobec translatologii* (2010) raziskovalca mlajše generacije Tomasza Bilczewskega, ki ga uvrščamo v krog učencev duhoslovne stilistike Stanisława Balbusa. Monografija, ki v poljski kontekst prinaša pregled zahodne primerjalne književnosti in omenja raziskovalske osebnosti in temeljna besedila predmeta, nima zgolj zgodovinskega, registracijskega značaja, ampak se opredeljuje tudi glede obstoječe kritike primerjalne književnosti kot avtonomne panoge, glede tega, da se primerjalna književnost včasih odreka svojemu ustaljenemu cilju in distinktivni identiteti,

ki jo nadomešča z načelom »primerjanja« kot posebnega načina branja in interpretacije. Delo, ki ga kompozicijsko sestavljajo tri obsežna poglavja (*Komparatystyka: egzystencija i interpretacja; Komparatystyka i translacja* in *Nowa komparatystyka: lektura i komunikacja*), vedno sklenjena z interpretacijskim prikazom, se osredotoča zlasti na problematiko prevoda kot najbolj znane in najpomembnejšega vidika primerjalne metode. Bilczewski ne razume prevoda kot popolnoma tehnično (jezikovno komunikacijsko ali semiotično) operacijo v smislu lingvistične konceptualizacije, ampak kot odprt proces človeškega »ustvarjalnega« delovanja, ki ga določa množica subjektivnih in objektivnih dejavnikov in ki ga kroji tudi metateoretični status, tj. akademski diskurz. Raziskovalec zato komparativistične refleksije simbolično primerja z metaforo poti, razlagane kot slika človeške usode. Bilczewski, ki upošteva strukturalistično dožemanje prevoda (sistem binarnih opozicij in vrednostnih kategorij), hkrati izhaja iz tradicije sodobne hermenevtike (P. Ricoeur itd.), pri čemer podrobno predstavlja proces nastajanja prevoda in njegovih različic, tj. nastanek kopij, reprodukcij, portretov, replik, dvojnikov ipd. Raziskovalec svoja teoretična načela dokazuje ob konkretnih lekturah, npr. primerjavi romantične poezije Mickiewicza in Keatsa ali analizi modernističnega dialoga Milosza in irskega Heaneyja. Očitno je, da Bilczewski predmet primerjalne književnosti in njene metode nekoliko oži: mestoma se zlije s teorijo in prakso prevodoslovja, ki sicer presega »vplivologijo«, a vendar predstavlja glavni predmet primerjalne analize. Bilczewski primerjalno književnost pravzaprav razume kot specifično umetnost interpretacije (*ars interpretandi*), kjer ima prevod kot inspiracija in osnova medkulturne komunikacije ključno vlogo in je umeščen v središče raziskav književnosti in kulture.

Avtor druge monografije *Kategorie komparatystyki* (2010) Edward Kasperski upravičeno spada k izkušeni generaciji poljskih literarnih zgodovinarjev in teoretikov, ki se ukvarja z zgodovino poljskega slovstva 19. in 20. stoletja in z zapletenimi vprašanji vpliva filozofskega mišljenja na literarni proces. Kasperski, ki se je profiliral zlasti kot razlagalec eksistencialističnih konceptov v književnosti (M. Heidegger, J. P. Sartre itd.), je skupaj z drugim teoretikom z Varšavske univerze Eugeniuszom Czapplewiczem že leta 1977 izoblikoval načela t. i. pragmatične poetike (zbornik *Problemy poetyki pragmatycznej*), osnovane na funkcijski povezavi interpretacijskih »mehanizmov« strukturne poetike in fenomenologije z literarnovednim sociologizmom. Od tod včasih ne popolnoma natančna oznaka te šole kot privržencev strukturne sociologije, ki v svojih začetkih črpajo iz spoznanj ruskih formalistov. Poznejša usmeritev, usmerjena v ustvarjanje platonске teorije dialoga, ju je zblíževala s pobudami M. Bahtina (polifunkcijskost – dialoškost artefakta), od poljskih raziskovalcev pa z deli genolo-

ginje S. Skwarczyńske. Pot od eksaktne literarne teorije do primerjalne književnosti je tako potekala prek približevanja filozofiji in antropologiji. Kasperski skuša v svoji knjigi v šestnajstih poglavjih podati celostni pregled teorije in zgodovine komparativnega mišljenja, ki se začena z zamejitvijo predmeta in metod skupaj s proučevanjem položaja primerjalnega literarnega teoretika in zgodovinarja kot modernega humanista. Kasperski, ki glede na funkcijsko izkoriščanje teh kategorij (predmet, metoda in raziskovalčev položaj) razlikuje med znanstveno, umetniško in pragmatično primerjalno književnostjo (povezano z jezikom persuazivnih besedil, predvsem reklam), hkrati reflektira odnos med primerjalno književnostjo in teorijo diskurza ter interpretacijo kot njeno osnovno enoto. Smotno se ukvarja tudi z odnosom književnosti in medijev, književnosti in kulturologije, književnosti in drugih vrst umetnosti in družbenih ved. V knjigi se pojavljajo tudi praktični prikazi (lektire) raziskovalčeve primerjalne metode: analizira npr. kontroverzno semantiko besede in slike v poeziji C. K. Norwida, vleče vzporednice »tujega« in »lastnega« v predromantičnih pesniških besedilih poljskih in ukrajinskih pisateljev, nato obravnava specifičen fenomen »Kresov« (vzhodnih obmejnih dežel nekdanje poljske države) kot t. i. obmejne literature ali opozarja na slovansko-judovske korenine v delu filozofa 20. stoletja M. Bupra.

Kasperski pride do sklepa, da je potrebno primerjalno književnost razvijati kot metateorijo, ki se odpreduje parcialnosti empirije in se giblje na robu mejnosti, interdisciplinarnosti in stika specifičnih diskurzov. Hkrati pa mora primerjalna književnost upoštevati integriteto znanstvenih področij, iz katerih črpa svoj navdih. Ravno metateoretični status omogoča, da bi primerjalna književnost lahko postala reinterpretacija sodobnega labirinta literarne vede in komunikacijsko posredovala relacije med njenimi detajlnimi segmenti, ki pogosto funkcionirajo neodvisno drug od drugega. Čeprav Kasperski podaja kompleksno sistematiko primerjalnih kategorij, paradokсно v svojih filozofsko-antropologizirajočih razpravah pušča ob strani problematiko nekaterih primerjalnih koncepcij (imagologija, postkolonialna koncepcija, študije Zahoda in Vzhoda itd.). Povsem eliminirana je zapletena problematika svetovne književnosti, kategorija t. i. svetovnosti in teorija medliterarnosti, kot jo je zamejil npr. slovaški teoretik D. Āurišin. Svetovna književnost s tega vidika ni samo skonvencionalizirana zbirka oblik in struktur, ampak filozofsko predstavlja vrednostni ekvivalent splošnih idej univerzalizma, ki se proklamira kot intertekstualni dialog poetik, idej in vrednot. V vsebini svetovne književnosti je potem prisoten izrazito antropološki podtekst: zgodovina svetovne književnosti je zgodovina iskanja smisla človeškega obstoja, torej prepričanje o enotnosti in nedeljivosti književnosti, nastale na različnih celinah, navezuje pa se

na goethejevsko vizijo univerzalizma.

E. Kasperski je skupaj z E. Szcześnieo tudi sourednik tretje publikacije, *Komparatystyka dzisiaj. Tom 1. Problemy teoretyczne* (2010). Čeprav gre za zbornik študij, kompozicijska ureditev na tri tematske razdelke (I. *Komparatystyka wspolczesna. Zadania i zakres*, II. *Kategorie i zagadnienia komparatystyczne*, III. *Wczoraj dla dzis. Perspektywa diachroniczna*) tvori celostno monografsko podobo, pri kateri je sodelovalo štirinajst raziskovalcev iz Poljske, Nemčije in Češke. Zbornik, ki ima analitično-interpretacijski značaj in ki je sklenjen z obsežno bibliografijo teoretičnih študij in publikacij o svetovni primerjalni književnosti od leta 1980 do danes, predstavlja izčrpno refleksijo o aktualni situaciji poljske in mednarodne primerjalne literarne vede. Kljub različnosti ter širokemu naboru pogledov in stališč se prispevki skladajo v tem, da se nove komparativistične koncepcije osredotočajo zlasti na vprašanje metod, ne na določanje predmeta samega. Prvi razdelek podaja informacijo o teoriji in konceptih današnje komparativistike z vidika raziskovalskega profila (E. Kasperski), ali izrisuje sliko nemške komparativistike na prelomu 20. in 21. stoletja, usmerjene predvsem na imagologijo in postkolonialni diskurz (B. Sommerfeld). Pozornost prvega tematskega bloka je usmerjena predvsem na tako imenovano medkulturno komparativistiko (A. Hejmej, N. Mecklemburg, A. F. Kola, M. Zelenka itd.), ki ne proučuje samo dialoga med kulturami, ampak skuša zamejiti tudi njihove meje. Za medkulturne književnosti razumemo tiste, ki tematizirajo ali presegajo meje med kulturami in subkulturami, kot so postkolonialne književnosti, književnosti narodnih manjšin (mikroliterature), književnosti migrantov, književnost v eksilu. Če se drugi razdelek ukvarja z ontološkimi in epistemološkimi vidiki primerjalne metode (E. Szcześniea), z diskurzom kot predmetom komparativistike (M. Dąbrowski) ali teorijo palimpsesta (M. Kuzmiak), imagologijo (M. Skwara) in z odnosom primerjalnih študij in slikarstva (O. Kryowski), pa tretji razdelek analizira heterogeno identiteto evropske literature (E. Czapplejowicz) ali hermenevitične začetke mišljenja o primerjalni književnosti (T. Bilczewski).

K najbolj spodbudnim besedilom spada sklepni prispevek H. Janaszek-Ivaničkove, ki dokumentira spremembe primerjalne književnosti v zadnjem obdobju, kot so jo pojasnjevali na svetovnih kongresih AILC/ICLA. Potrebno je poudariti, da posamezne študije združuje pogled, da deficit sodobne primerjalne književnosti izhaja iz nezadostnega dialoga med znanstvenimi področji, predvsem družbenimi vedami, ki razvijajo primerjalno metodo, kot npr. primerjalna sociologija, semiotika, kontrastivno jezikoslovje, primerjalna pedagogika itd. Zahteva po pridruževanju diskurza je hkrati pospremljena s prizadevanjem za intenzivnejšo institucionalizacijo znanstvenega področja, ki pa se ne sme odreči svojemu filološkemu jedru

in stiku s konkretnim besedilom. Medkulturno razumevanje primerjalne literarne vede v večini prispevkov tako poudarja moment recepcijske odprtosti in komunikacijske prepustnosti cirkulirajočih besedil in idej. Tako razumljena primerjalna književnost – v povezavi s pobudo P. V. Zime – zato predstavlja primerjalno, kulturno-kritično metateorijo, katere predmet bi bile kulturne in jezikovne interference v literaturi in teoriji.

K najbolj izrazitim predstavnikom prihajajoče generacije poljskih komparativistov se upravičeno uvršča torunjski slavist Adam F. Kola, ki je privrženec medkulturne komparativistike in t. i. arealnih študij, ki izhajajo iz impulzov teorije medliterarnosti (D. Āurišin), analize diskurzov (M. Foucault, E. W. Said) in sociološke kulturologije in regionalistike S. Fiša in J. Kmite. Vse te pobude so bile podane v njegovi zadnji knjigi *Europa w dyskursie polskim, czeskim i chorwackim. Rekonfiguracje krytyczne*, v kateri se avtor dotika najrazličnejših koncepcij, ki se ukvarjajo s fenomenom Evrope (srednje Evrope) v jeziku znanosti in umetnosti. Kategorija Evrope Kolu postaja nekakšna pretveza, ki diagnosticira stanje današnje kulture, in sicer tudi na osnovi globljega razumevanja historičnih korenin naše civilizacije, ki so oblikovale narodnostno emancipacijo t. i. narodov z nekontinuirano politično tradicijo (češke dežele, Poljska in Hrvaška). Kola je proučil veliko strokovne literature, ki mu jo je uspelo kritično upoštevati: že sam pregled historičnih, literarnovednih in publicističnih tekstov o srednji Evropi izkazuje imponanten raziskovalski efekt. Monografija si zastavlja nekaj temeljnih ciljev: 1. koncepcije srednje, srednje in vzhodne Evrope (enako kakor Sredozemlja ali Balkana) imajo svoj politični podtekst, ki odgovarja interesom vladajočih elit; 2. ideje o srednji Evropi se profilirajo kot intelektualni konstrukti, ki podlegajo manipulacijam in 3. politološke in literarnovedne diskusije o bistvu in značaju srednje Evrope so poleg svojega univerzalizma predvsem diskusije o identiteti in smislu obstoja t. i. malih kultur. Kola zato pregledno sistematizira posamezne koncepcije srednje Evrope, opozarja na njihove semantične konotacije in na razlike v češki, poljski in hrvaški refleksiji. Na primer za Čehje je bila srednja Evropa vedno kulturni in historično-geografski del Zahoda in se je mestoma stajala s habsburško monarhijo (npr. »minimalistična« konceptija M. Kundere), medtem ko so se poljske koncepcije kritično oddaljevale od Rusije in Vzhoda (k srednji Evropi so denimo prištevale Litvo in od tod se je generiral pojem srednje in vzhodne Evrope). Hrvaško dojemanje srednje Evrope pa je, ravno obratno, spet razpravljalo o svoji »pripadnosti« ali »tujosti« v odnosu do Balkana. Čeprav Kola ne išče izrazov »srednjeevropskosti« v interpoeticiteti artefaktov kot določenih nadčasovnih modelov kulture in konstante, torej kot določenih oblik in struktur, povezanih s srednjeevropskim prostorom (npr. žanr satire, groteske in kabareta v letih

1890–1930), je njegova komparativna monografija vzoren prikaz primerjalne metode in praktične uporabe modernih komparativnih konceptov. Kola celostno prikazuje, kako fenomen srednje Evrope v smislu intelektualnih konstruktov teži od ideologije in politike h kulturi in umetnosti, kako emocionalno pripoveduje o izvorih naše identitete in civilizacije.

Na koncu lahko povzamemo: metodološki in institucionalni razvoj poljske primerjalne književnosti na prelomu 20. in 21. stoletja pomeni nadaljevanje velikih tradicij, ki segajo prav do A. Mickiewicza. Primerjalna književnost je na Poljskem od devetdesetih let preteklega stoletja ponovno postala univerzitetna panoga in tudi predmet teoretičnih refleksij, ki potrjujejo stabilno visoko raven poljske humanistike in filologije. Za razliko od češkega konteksta, kjer je bila primerjalna književnost domena slavistike, je pobuda za prenovu prišla iz kroga polonistov, ki jim je primerjalna metoda omogočila poglobitev v globinsko strukturo domačih besedil. Današnja konjunktura teoretično zasnovanih monografij, posvečenih primerjalni književnosti, izhaja iz potrebe po prevrednotenju uveljavljenega pojma nacionalna književnost, iz težnje videti to celoto v interdisciplinarnem dialogu, ki presega tesne, etnično-jezikovne meje. Poljski komparativisti vsekakor črpajo iz tradicij svojega razmišljanja o literaturi, tj. iz fenomenologije in hermenevtičnih korenin, adekvatno pa se postavljajo ob bok zapletenemu terenu primerjalne literarne vede, ki se odpoveduje svoji tradicionalni filološki omejitvi in se približuje antropologiji, sociologiji, teoriji kulture in areala in tako služi kot komunikacijsko sredstvo najrazličnejšim tipom intelektualnih refleksij.

Prevedli Špela Petric in Tanja Mirtič.

LITERATURA

- Bakula, Bogusław. *Historia i komparatystyka. Szkice o literaturze i kulturze Europy Środkowo-Wschodniej XX wieku*. Poznań: Instytut Filologii Polskiej – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, 2000.
- Bilczewski, Tomasz. *Komparatystyka i interpretacja. Nowoczesne badania porównawcze wobec translatoologii*. Kraków: UNIVERSITAS, 2010.
- Cieślów-Korytowska, Maria. »Komparatystyka w Polsce.« *Ruch Literarny*. 36. 4 (1995): 521–530.
- Janaszek-Ivaničková, Halina (ur.). *Antologia zagranicznej komparatystyki literackiej*. Warszawa: Instytut kultury, 1997.
- Janaszek-Ivaničková, Halina. »O współczesnej komparatystyce literackiej.« *Przegląd Humanistyczny*. 41. 4 (1997): 33–41.
- Janaszek-Ivaničková, Halina (ur.). *The Horizons of Comparative Literature Studies*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa, 2007.

- Juvan, Marko. »O metodě Dějin literárních kultur středovýchodní Evropy.« *Slavica Litteraria*. 12. 1 (2009): 95–101.
- Kasperski, Edward. *Kategorie komparatystyki*. Warszawa: Wydział Polonistiki Uniwersytetu Warszawskiego, 2010.
- Kmita, Jerzy. *Wymykanie się uniwersaliom*. Warszawa: Oficyna Naukowa, 2000.
- Kola, Adam F. *Europa w dyskursie polskim, czeskim i chorwackim. Rekonfiguracje krytyczne*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2011.
- Kola, Adam F. *Studia interdyscyplinarne i literaturoznawstwo polskie. Od zmian instytucjonalnych do nowego projektu konstruowania indywidualnej tożsamości* (ur. Jacek Kowalewski – Wojciech Piasek – Marta Śliwa). Olsztyn: Colloquia Humaniorum, 2006. 179-196.
- Literatury słowiańskie po roku 1989. Nowe zjawiska, tendencje, perspektywy. I. Transformacja*. Ur. Halina Janaszek-Ivaničková. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa, 2005.
- Literatury słowiańskie po roku 1989. Nowe zjawiska, tendencje, perspektywy. II. Feminizm*. Ur. Ewa Kraskowska. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa, 2005.
- Literatury słowiańskie po roku 1989. Nowe zjawiska, tendencje, perspektywy. III. Podmiotowość*. Ur. Barbara Czapik. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa, 2005.
- Literatury słowiańskie po roku 1989. Nowe zjawiska, tendencje, perspektywy. IV. Mniejszości*. Ur. Mieczysław Dąbrowski. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa, 2005.
- Nowicka-Jeżowa, Alina (ur.). *Badania porównawcze. Dyskusja o metodzie*. Izabelin: Świat Literacki, 1998.
- Szczęśna, Ewa; Kasperski, Edward (ur.). *Komparatystyka dzisiaj. I. Problemy teoretyczne*. Kraków: UNIVERSITAS, 2010.
- Wishnevskaja, Lidija. »Komparativistika v Polshe – nabrosok situaciji na 2007 god, s voprosami na 2008 god.« *Prilozj – Contributions* 32. 2 (2007): 513–523.
- Zelenka, Miloš. »Interkulturní studia v kontextu soudobé literární historiografie: »komparování« jako způsob interpretace psaní literárních dějin.« *World Literature Studies* 2 (19). 4 (2010): 74–83.
- Zelenková, Anna. »Svetovna primerjalna književnost in njen slovanski prispevek.« *Primerjalna književnost* 34.1 (2011): 266–271.

Polish Comparative Studies: The Current State and Prospects

Key words: comparative literature / Poland / Polish literary criticism

The paper examines the current state and prospects of Polish comparative studies after 1989. Although the first department of comparative literature in Central Eastern Europe was established at Warsaw University in 1818, after the Second World War comparative studies vanished altogether from the local curricula and scholarly pursuits. In the last twenty years this situation has changed. The volume *Antologia zagranicznej komparatystyki literackiej* (Anthology of Foreign Comparative Literature), edited

in 1977 by the Polish scholar Halina Aleksandra Janaszek-Ivaničková, illustrated the division of the subject and methods of comparative research from the perspective of current methodology and political changes. The Polish Society of Comparative Scholars, associated with the AILC/CLA, came into being in 1993 and the Department of Comparative Literature at Jagiellonian University was followed by similar departments in Poznań, Bydgoszcz, Warsaw, and elsewhere. The advancement of Polish comparative research today is manifested in four theoretically oriented monographs (Tomasz Bilczewski: *Komparatystyka i interpretacja* [Comparative Studies and Interpretation], 2010; Edward Kasperski: *Kategorie komparatystyki* [Categories of Comparative Studies], 2010; *Komparatystyka dzisiaj. Tom I. Problemy teoretyczne* [Comparative Studies Today. Vol. 1. Theoretical Issues], ed. Ewa Szczęsna & Edward Kasperski, 2010; and Adam F. Kola: *Europa w dyskursie polskim, czeskim i chorwackim* [Europe in Polish, Czech, and Croatian Discourse], 2010). In the Polish tradition of phenomenology and hermeneutics, these pursue the intercultural, anthropological, and sociological line of literary scholarship. The most common concept of comparative study is that of comparative metatheory focused on cultural and language interferences. Unlike Czech comparative research, which has been the preserve of Slavic philologists, the revival of Polish comparative literature was stimulated by Polish scholars specializing in the interdisciplinary study of the history of ideas—in particular, the Romantic period.

November 2011